

Jadwiga Lindner

Oddział Olsztyński (1950)

Pamiętnik Literacki : czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej 53/3, 328-332

1962

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Katowickiego powstał w r. 1959 Oddział Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza w Cieszynie.

Ostatnia faza działalności Oddziału, charakteryzująca się znacznym wzrostem ilości członków, pozwala przypuszczać, że wpłynął na to korzystne zjawisko fakt uzyskania przysługującej członkom Towarzystwa bonifikaty nie tylko w prenumeracie „Pamiętnika Literackiego”, ale i „Ruchu Literackiego”. Powiększenie ilości członków Oddziału niewątpliwie korzystnie wpłynęło na aktywność i rozszerzyło działalność Oddziału Katowickiego w latach następnych.

Barbara Łopatkówna

ODDZIAŁ OLSZTYŃSKI (1950)

Nie można mówić o historii powstania Oddziału Olsztyńskiego Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza w oderwaniu od warunków życia społecznego i kulturalnego, które kształtowały się na Ziemiach Odzyskanych po drugiej wojnie światowej. Pierwsze lata powojenne na Warmii i Mazurach — to odbudowa zdewastowanych i wyludnionych obszarów, wielka migracja ludności i gwałtownie przebiegające procesy przemian społeczno-ekonomicznych. Niektórzy przedstawiciele władz terenowych, nie przygotowani do działania w tak trudnych warunkach, popełniali wówczas wiele błędów, co stwarzało przykrą atmosferę, nie sprzyjającą organizowaniu życia kulturalnego. Różne placówki kulturalno-oświatowe, związane i kierowane przez przygotowanych do tej pracy entuzjastów, nie znalazły poparcia ani u władz miejscowych, ani centralnych. W roku 1949 zlikwidowano jedyne w województwie wydawnictwo naukowe, „Komunikaty” Instytutu Mazurskiego. Przejął je Instytut Zachodni w Poznaniu.

Wobec piętrzących się trudności, wynikających z braku zainteresowania władz administracyjnych dla prac naukowych, ograniczona swą działalność powstały w maju 1948 i pięknie zrazu rozwijający się Oddział Polskiego Towarzystwa Historycznego. Ulega likwidacji Inspektorat Kulturalno-Oświatowy „Czytelnika”, który prowadził na szeroką skalę spotkania z autorami, akcję biblioteczną, polegającą na tworzeniu kół czytelników i dostarczaniu im dobieranych specjalnie kompletów książek, oraz pracę samokształceniową opartą na kierowaniu licznymi zespołami planowego czytania i samokształcenia, zorganizowanymi w miastach, miasteczkach i wsiach.

Poloniści olsztyńscy, nauczyciele, grupują się w Ognisku Metodycznym, uczestniczą w konferencjach WODKO. Aktywniejsi włączają się do prac repolonizacyjnych, podejmowanych przez niektóre placówki, oraz do prac związanych z ruchem regionalistycznym, tak ważnym w kształtowaniu nowych wartości w nowym społeczeństwie tworzącym się na odzyskanej ziemi. Dostatecznie liczne środowisko inteligencji, którą sprowadziły tu z różnych stron Polski pobudki ideowe, odczuwało potrzebę pracy w placówkach naukowych, grupujących ludzi o zbliżonych zainteresowaniach. Tak zorganizowano, mimo nie sprzyjających warunków, szereg towarzystw naukowych. W roku 1948 powstaje Oddział wspomnianego już Polskiego Towarzystwa Historycznego, w 1949 — Podsekcja Naukowa przy Sekcji Lekarskiej Związku Zawodowego Służby Zdrowia, którą w r. 1951 przekształcono na Oddział Polskiego Towarzystwa Lekarskiego. W roku 1950 wreszcie — tworzy się Oddział Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza. Oddziały innych towarzystw naukowych (Ludoznawczego — 1954, Geograficznego i Archeologicznego — 1955, Ekonomicznego — 1957) organizują się w łatwiejszym okresie ogólnej stabilizacji. Także i Olsztyński Oddział Związku Literatów Polskich powstał dopiero w 1955 roku.

Na tle ogólnych warunków życia kulturalnego środowiska można dokładniej umiejscowić pracę Oddziału Olsztyńskiego Towarzystwa Literackiego i uzasadnić jej charakter. Od początku swego istnienia Oddział Olsztyński ściśle związał się z WODKO. Sekcja Języka Polskiego, otoczona opieką ówczesnego kierownika sekcji Centralnego Ośrodka (CODKO) dra E. Sawrymowicza, przez kilka lat prowadziła pracę dydaktyczną wśród nauczycieli-polonistów. W konferencjach wojewódzkich dr Sawrymowicz, czynny członek Zarządu Głównego Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza, uczestniczył co roku. Na jednej z nich, 15 VI 1950, kierowniczka Sekcji Języka Polskiego WODKO, mgr J. Lindner, zgłosiła projekt zorganizowania Oddziału Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza. Po odczytaniu fragmentu statutu Towarzystwa dr Sawrymowicz zapoznał zebranych z formami pracy Towarzystwa i jego działalnością, następnie zebrani poloniści uchwalili wniosek o utworzeniu Oddziału Olsztyńskiego. Na liście członków-organizatorów złożono 23 podpisy. Do Zarządu weszli: mgr L. Sienkiewicz (przewodniczący), mgr R. Hirnle (zastępca przewodniczącego), M. Koblańska (sekretarz), A. Morawska (skarbnik); wśród członków Zarządu znaleźli się przedstawiciele różnych typów szkół, wśród nich kierowniczka Sekcji Języka Polskiego WODKO, mgr J. Lindner.

Z powodu wyjazdu mgra L. Sienkiewicza z województwa olsztyńskiego oraz zmian służbowych w pracy innych osób, skład Zarządu Oddziału od 27 X 1951 uległ zmianie: przewodniczącą została mgr J. Lindner. Liczba członków Oddziału wynosiła 36 osób.

Trzon Oddziału stanowili nauczyciele-poloniści i miłośnicy literatury. Wśród organizatorów nie było niestety nikogo, kto mógłby poświęcić czas pracom naukowo-badawczym. Wobec tego z góry założono, że główne zadanie Oddziału polegać będzie na upowszechnianiu wiedzy o literaturze i zapoznawaniu przede wszystkim nauczycieli i uczniów klas wyższych szkół średnich z najnowszymi badaniami w tym zakresie. Dzięki Towarzystwu przed polonistami województwa olsztyńskiego otwierała się perspektywa kontaktów z przedstawicielami świata naukowego, którzy jako prelegenci przyjeżdżali do Olsztyna. W okresie 1950—1961 odbyły się 74 odczyty, co daje przeciętnie 6 prelekcji w stosunku rocznym, przy czym lata największego nasilenia akcji odczytowej to 1955, 1960, 1961¹.

To różne nasilenie zależne było od warunków. Od roku 1959 Zarząd Główny przysyłał do Oddziału listy prelegentów i wykazy tematów prelekcji, co w znacznej mierze pomogło w planowaniu i systematycznym realizowaniu akcji odczytowej. Odtąd Zarząd Oddziału miał prawo wyboru tematów zgodnie z zapotrzebowaniem terenu. Zainteresowania polonistów szły wyraźnie w kierunku zagadnień literatury współczesnej, polskiej i obcej, oraz tematyki związanej z teorią literatury, stylistyką i frazeologią.

Spośród przyjezdnych prelegentów wymienić należy nazwiska, które powtarzają się kilkakrotnie: Eugeniusz Sawrymowicz (5 odczytów), Janina Kulczycka-Saloni (5), Maria Straszewska (3), Stefan Lichański (3), Czesław Zgorzelski (2), Halina Kurkowska (2), Andrzej Lam (2), Henryk Bereza (2).

Oprócz odczytów wygłaszanych przez przedstawicieli świata naukowego ośrodków uniwersyteckich, kilka prelekcji wygłosili miejscowi prelegenci: Jerzy Skrobotan, Wanda Łukszo, Tadeusz Oracki, Rita Kuhn. Dwoje ostatnich prelegentów reprezentuje szczególne zainteresowania problematyką najbliższego terenu:

¹ W roku 1950 odbył się 1 odczyt; w 1951 — 4; 1952 — 3; 1953 — 6; 1954 — 4; 1955 — 8; 1956 — 4; 1957 — 5; 1958 — 2; 1959 — 6; 1960 — 18; 1961 — 13.

Tadeusz Oracki mówił o *Adamie Mickiewiczu na Warmii i Mazurach* (1955), zaś prelekcja *Królewieckie druki polskie w. XVI—XVIII* (1960) oparta była na fragmentach pracy magisterskiej Rity Kuhn.

Odczyty odbywały się nie tylko w samym Olsztynie, ale także w kilku miejscowościach województwa: Działdowie, Ostródzie, Bartoszycach i Lidzbarku. Wniosły one na nasz teren dorobek współczesnej wiedzy z zakresu historii, teorii literatury, stylistyki i frazeologii, w wielu wypadkach pozostawiły niezatarte wspomnienia wspaniałych syntez historycznoliterackich, jak Romana Pollaka *Odrodzenie w Polsce, Udział Polaków w kulturze świata*; Stanisława Frybesa *Narodziny i rozwój współczesnej powieści*. Wrażenie niezwykle subtelnym obrazów twórczości poetów dawnych i współczesnych wywarły odczyty: Czesława Zgorzelskiego *O sztuce lirycznej Adama Mickiewicza* i Stefana Lichańskiego *O liryce Leśmiana, Czechowicza, Różewicza*. Inne pozwoliły głębiej wniknąć w sztukę tworzenia dzieła literackiego (odczyty Stanisława Furmanika, Stefana Sawickiego). Inne jeszcze (jak odczyty Haliny Kurkowskiej) zbliżyły słuchaczy do zagadnień z zakresu stylistyki i frazeologii. Trudno byłoby zresztą wymienić na tym miejscu bogactwo wygłoszonych tematów i określić jakość każdorazowej recepcji oraz stopień zainteresowania lub wręcz entuzjazmu słuchaczy.

W historii Oddziału upamiętnił się w jubileuszowym Roku Mickiewiczowskim, 1955, przyjazd prezesa Towarzystwa, Juliana Krzyżanowskiego, który przed licznym audytorium wygłosił odczyty: *Adam Mickiewicz w literaturze światowej i Ludowość w twórczości Adama Mickiewicza*.

Dzięki staraniom Zarządu Głównego przed członkami Oddziału Olsztyńskiego otworzyły się perspektywy uczestniczenia w sesjach naukowych Polskiej Akademii Nauk i zjazdach polonistycznych. Przedstawiciele Oddziału uczestniczyli w obradach Sesji Naukowej Roku Mickiewiczowskiego (5—8 XII 1955), Zjeździe Polonistów w Warszawie (11—13 XII 1958), wykładach Sesji Naukowej Roku Słowackiego (25—28 XI 1959). Materiały naukowe zawsze były udostępniane wykładowcom i słuchaczom Olsztyńskiego Studium Nauczycielskiego.

Systematycznie organizowane Zjazdy Delegatów Towarzystwa stanowiły również poważne naukowe imprezy wykorzystywane w pełni przez przedstawicieli Oddziału Olsztyńskiego. Dzięki zjazdom organizowanym w ośrodkach odległych od stolicy i miast uniwersyteckich Zarząd Główny utrzymuje żywy kontakt z terenem, upowszechnia zdobycze narastającej wiedzy wśród szerokich rzesz nauczycielskich. Jest to jednocześnie próba organizowania imprez naukowych w ośrodkach pozbawionych możliwości prowadzenia pracy naukowo-badawczej.

Wielkim wydarzeniem był Zjazd Delegatów Oddziałów zorganizowany w Olsztynie 22—24 X 1960, uświetniony prelekcjami prezesa Towarzystwa Juliana Krzyżanowskiego, Kazimierza Wyki, Stefana Kuczyńskiego oraz innych znanych i wybitnych przedstawicieli świata naukowego. Oddział, pragnąc zbliżyć delegatów, przedstawicieli różnych województw, do problematyki Warmii i Mazur, zorganizował wieczór regionalny. Zaproszona przez Zarząd warmińska poetka ludowa, Maria Zientara-Malewska, recytowała swoje utwory, a organizator Oddziału Olsztyńskiego Związek Literatów Polskich, dr Władysław Gębik, zapoznał zebranych z twórczością poetów mazurskich oraz przekazał wspomnienie tragicznych dziejów wspaniałej niegdyś placówki polskość, gimnazjum polskiego w Kwidzynie, którego był dyrektorem. Dla uczestników Zjazdu zorganizowano zwiedzenie Olsztyna, które miało ich zapoznać z przeszłością miasta, jego zabytkami i zbiorami Muzeum Mazurskiego. W Instytucie Mazurskim poznali goście znaną działaczkę mazurską, Emilię Sukertową-Biedrawinę. Wycieczka do Lidzbarka ukazała gościom krajobraz ziemi warmińskiej i siedzibę księcia poetów, Ignacego Krasic-

kiego. Tu właśnie, w Lidzbarku, zakończono trzydniowy Zjazd pamiętnym odczytem Zdzisława Libery *Ignacy Krasicki w Lidzbarku*.

W dziejach Oddziału Olsztyńskiego szczególne miejsce należy się jego Zarządowi. Jest to nieliczna grupa ludzi związanych mocno i serdecznie z pracą Towarzystwa. Obok przewodniczącej, organizatorki Oddziału i jego kierowniczkii od lat przeszło 10, ogromny wkład pracy, ofiarnej i pełnej oddania, włożyły: M. Kobańska, pierwszy sekretarz Zarządu Oddziału, mgr H. Klechówna, sekretarz od r. 1956, mgr J. Gliszczyńska, zawsze czynny członek Zarządu, na którym można polegać i od którego w każdej chwili można otrzymać przyjacielską pomoc. Niezmiernie trudne i odpowiedzialne zadania dźwigały kolejne skarbniczki Oddziału: dyr. A. Morawska, Z. Włodarska, S. Szczucińska i mgr T. Wawryniuk (od r. 1959).

Ważną rolę spełniła współpraca Oddziału z WODKO, a następnie z obecnym Wojewódzkim Ośrodkiem Metodycznym i kolejnymi kierowniczkami Sekcji Języka Polskiego: oprócz wyżej wymienionej — z mgr W. Łukszo, mgr N. Żarską i mgr H. Kowalewską.

W okresie, kiedy projektowano tworzenie punktów Towarzystwa na obszarze województwa, dużo inicjatywy wykazał mgr R. Hirnle, organizując (na krótko, co prawda) punkt Towarzystwa w Działdowie. Spośród członków Oddziału rozsypanych po województwie — zainteresowaniem i gotowością do organizowania akcji odczytowej odznaczyli się T. Oracki w Ostródzie, mgr J. Korcozowicz w Bartoszycach oraz mgr F. Kaczyński w Lidzbarku.

Praca Oddziału Olsztyńskiego ograniczała się do planowania i organizowania akcji odczytowej, do przekazywania członkom Zarządu lub szerszym kręgom nauczycieli-polonistów sprawozdań z sesji naukowych lub zjazdów. Zdarzały się także zebrania, na których odczytywano fragmenty prac magisterskich (Wandy Łukszo, Rity Kuhn).

Ze względu na intensywne zaangażowanie członków Oddziału w pracy zawodowej oraz brak uczelni wyższej — projektowane drobne prace naukowe nie doczekały się realizacji. Jednak inicjatywa indywidualna niektórych członków okazała się pożyteczna i doprowadziła do pewnych osiągnięć w zakresie publikacji. Były to prace albo związane z regionem, albo o charakterze dydaktycznym. Spośród pierwszych godne uwagi są rezultaty pracy Tadeusza Orackiego z Ostródy, tj. udział w opracowaniu wyboru utworów Michała Kajki, „*Zebraniem snop plonu...*”, wydanego w 100 rocznicę urodzin poety przez Ludową Spółdzielnię Wydawniczą w r. 1958, następnie opracowanie antologii *Poezja ludowa Warmii i Mazur* (1957), artykuł *Sylwetki polskich nauczycieli i organizatorów szkolnictwa na Warmii, Mazurach i Powiślu w latach 1920—1939* („Komunikaty Mazursko-Warmińskie”, 1957, nr 2), a także obecna praca nad *Słownikiem biograficznym Warmii, Mazur i Powiśla XV—XX w. (do roku 1960)*. Henryka Klechówna jest autorką artykułu *Gwara mazurska w utworach M. Kajki* („Prace i Materiały Etnograficzne Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego”, Olsztyńskie, 1961) oraz artykułu *Region mazursko-warمیński w dorobku naukowym prof. dra Kazimierza Nitscha* („Komunikaty Mazursko-Warmińskie”, 1958, nr 4), a także rozdziału *Gwara Kaszub, Warmii i Mazur* w podręczniku *Mowa ojczysta*.

Spośród prac dydaktycznych pewien skromny dorobek reprezentują artykuły Jadwigi Lindner w „Poradniku dla nauczycieli zdobywających kwalifikacje zawodowe przez samokształcenie” (Warszawa 1952—1955), broszura *Różne sposoby łączenia ćwiczeń ortograficznych z innymi działami języka polskiego* (1955, w serii: „Biblioteka Metodyczna CODKO”) oraz podręcznik dla kursów ogólnokształcących na obszarze Warmii, Mazur i Pomorza, *Mowa ojczysta* (1960). Godny uwagi

jest cenny dorobek dydaktyczny Wandy Łukszo: *Praca nad utworem poetyckim na lekcjach języka polskiego* (1956), *Polski my naród* — wypisy dla kursów ogólnokształcących na Warmii, Mazurach i Pomorzu (1960) oraz liczne artykuły w „*Polonistyce*”.

Poza opublikowanymi pracami indywidualnymi należy zanotować bogate osiągnięcia członków w pracy nad kulturą regionu. Mgr Janina Gliszczyńska w latach 1954—1957 współpracowała z Państwowym Instytutem Sztuki, prowadząc badania sztuki ludowej i folkloru. Mgr Natalia Zarska organizowała wśród nauczycieli i młodzieży olimpiady humanistyczne, łącząc je również z badaniami twórczości ludowej. Zrozumiała jest rzeczą, że członkowie Oddziału brali czynny udział w przygotowaniach i uroczystościach Roku Michała Kajki (1959) i uczestniczyli w sesji naukowej Towarzystwa Ludoznawczego w Olsztynie.

Członkowie Oddziału o większych aspiracjach naukowych przenoszą swą pracę na grunt uczelni wyższych. Do nich należą: Wanda Łukszo, od 2 lat pracownik naukowy Uniwersytetu Łódzkiego, i Henryka Klechówna, od 1961 r. pracownik naukowy Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Gdańsku. Równocześnie jednak w ten sposób, nie mając na miejscu uczelni wyższej, Oddział Olsztyński traci cenne młode siły.

Warunki pracy określają jej charakter. Oddział Olsztyński może tylko nadal upowszechniać wiedzę o literaturze, informować nauczycieli i słuchaczy Studium Nauczycielskiego o najnowszych pracach, badaniach i osiągnięciach historii i teorii literatury oraz krytyki literackiej. Dlatego tak niezmiernie dotkliwie odczuli członkowie Oddziału Olsztyńskiego utratę „Pamiętnika Literackiego” jako premii członkowskiej. Była to też poważna przyczyna spadku liczby członków i osłabienia ich łączności z Oddziałem.

Jadwiga Lindner

ODDZIAŁ KIELECKI

(1951)

W liście do Zarządu Głównego z 25 VI 1950 mgr K. Pojawska zgłosiła 15 osób, prosząc o przyjęcie ich w poczet członków Towarzystwa. W odpowiedzi Zarząd Główny podziękował wnioskodawczyni za starania przy organizowaniu nowego Oddziału Towarzystwa, deklarując równocześnie pomoc finansową.

Oddział Kielecki powstał w lutym 1951. Okazją do inauguracji działalności nowej placówki stał się odczyt Janiny Kulezyckiej-Saloni *Balzac w świetle swej powieści „Ojciec Goriot”*, wygłoszony 21 II 1951 podczas zebrania organizacyjnego. Mgr K. Pojawska wybrano przewodniczącą, a poza tym w skład Zarządu Oddziału weszły jeszcze następujące osoby: M. Głazek (zastępca przewodniczącej), I. Zielińska (sekretarz), H. Morawska (skarbnik); E. Cieślak, H. Ratajczyk, R. Gierczak, M. Zwolińska (członkowie Zarządu).

Z pomocą Zarządowi przyszedł doświadczony pedagog, kierownik WODKO dr S. Jerschina, również członek nowo powstałej placówki. Po śmierci Jerschiny (1958) załamała się działalność Oddziału. Kontakt z Zarządem Głównym został przerwany zupełnie, a Oddział nie figurował już w spisie placówek Towarzystwa. Dopiero po kilku latach zastoju myśl reaktywowania kieleckiej placówki Towarzystwa została na nowo podjęta. Dzięki staraniom przewodniczącego Zarządu Oddziału Częstochowskiego, mgra J. Mikołajtisa, który podjął się rozmowy